

GÖTEBORGS UNIVERSITET

En intervjustudie av lärares uppfattningar om läsinlärning med bilder som verktyg

Emma Söder

Examensarbete LAU390

Handledare: Andreas Gunnarsson

Examinator: Sofia Persson

Rapportnummer: HT11-2480-06

Abstract

Examensarbete inom lärarutbildningen

Titel: En intervjustudie av lärares uppfattningar om läsinlärning med bilder som verktyg

Författare: Emma Söder

Termin och år: höstterminen 2011

Kursansvarig institution: Sociologiska institutionen

Handledare: Andreas Gunnarsson

Examinator: Sofia Persson

Rapportnummer: HT11-2480-06

Nyckelord: läsinlärning, bilder, verktyg, intervjustudie, grundskolan, sociokulturellt perspektiv, Vygotskij

Sammanfattning

Syftet med denna uppsats är att ge en inblick i hur yttre bilder påverkar elevers förmåga att knäcka läskoden, samt att ge en bild av hur lärare ser på läsinlärningen och hur de ser på integreringen av bilder i läsningen. Detta förankras även i styrdokumentet. Frågeställningarna lyder därför:

- Vad anser verksamma pedagoger ute på skolorna är det viktiga i fråga om läsinlärningen och hur arbetar de med denna?
- Hur kan yttre bilder påverka elevernas inre bilder vid läsinlärningen?
- Vad säger Lgr 11 om läsningens syfte och hur bilder ska användas i läsundervisningen?

Metoden för studien har varit en kvalitativ undersökning med intervjuer av fyra yrkesverksamma lärare på grundskolan om läsinlärning. Intervjuerna har varit av typen samtalsintervjuer. Resultatet av denna intervjustudie har analyserats och visar på hur bilder kan användas som verktyg för eleverna när de ska lära sig läsa. Intervjustudien förankras även i Lgr11.

Studien visar på att informanterna anser att de yttre bilderna påverkar elevernas inre bilder positivt till en viss grad. Det informanterna menar är viktigast för sig själva som lärare och för sina kollegor att minnas är att individualisera undervisningen för att eleverna ska få den bästa förutsättningen till ett fortsatt lärande, samt att se till att alla delar av lärandet tillfredsställs. Ur ett sociokulturellt perspektiv med Vygotskij i spetsen har begreppet verktyg en central position i examensarbetet. Bilderna menar lärarna i intervjuerna är verktyg som är bra till en viss gräns, men att dessa verktyg sedan bör tas bort så att eleverna kan lära sig att skapa egna inre bilder med hjälp av sin fantasi.

Innehållsförteckning

	Sidan
1. Inledning	4
1.1 Bakgrund	4
1.2 Lgr11	5
1.3 Liten begreppslista	5
2. Syfte och problemformulering	7
2.1 Syfte och frågeställningar	7
3. Metod	7
3.1 Avgränsningar, reliabilitet, validitet och generaliserbarhet	8
3.2 Val av intervjupersoner	9
3.3 Etiska överväganden	9
3.4 Analysmetod	9
4. Teoretisk anknytning och tidigare forskning	10
4.1 Teorier om inlärningsprocessen	10
4.2 Den proximala utvecklingszonen	10
4.3 Verktyg	11
4.4 Tidigare forskning om läsinlärning och bilder som verktyg för läsning	12
4.5 Sammanfattning	14
5. Resultatredovisning	15
5.1 Informanterna	15
5.2 Pedagogers tankar om individualisering	15
5.3 Pedagogers tankar om bilder som verktyg för läsinlärning	17
5.4 pedagogers tankar om elevers läsförståelse	19
6. Koppling till läraryrket	22
7. Diskussion	23
8. Slutsatser	27
Referenslista	29
Bilaga	30

1. Inledning

O mäktiga féer, ge mitt barn i faddergåva inte bara hälsa, skönhet, rikedom och allt det där ni brukar komma stickande med – ge mitt barn läshunger, det ber jag er om med brinnande hjärta! Jo, för jag vill så gärna att mitt barn ska få i sin hand nyckeln till det förtrollade landet, där man kan hämta den sällsammaste av glädje.

*Astrid Lindgren
Ur essän "Läshunger"
i tidningen Vi husmödrar 1956.¹*

1.1 Bakgrund

Läsinläringen är något av det viktigaste som eleverna får lära sig i skolan idag. Knäcker de läskoden öppnar sig en helt ny värld av möjligheter för dem, vilket de kommer att ha nytta av under resten av livet. Ska eleverna klara sig i det samhälle vi lever i idag behöver de ha vissa färdigheter befästa, varav läsning och skrivning är två stora delar. Dagens samhälle är uppbyggt av att människor kommunicerar med varandra. Lika väl som att tala med varandra, använder människor sig av det skrivna språket för att meddela sig med andra personer. Texter av olika slag är ett vanligt inslag i vardagen och har så varit genom tiderna. Vi skickar meddelanden via brev, mail, sms, debattinlägg i tidningar, skriver och läser böcker och skvallerpress, chattar med varandra på Internet, använder sociala forum... listan kan göras lång. Framför allt har Internet haft en stor genomslagskraft de senaste åren.

För att kunna tolka och förstå vad det är någon annan har skrivit, i vilket forum det än gäller, krävs en läsförståelse som människor får utveckla bland annat i skolan. Samma sak gäller om människorna själva vill meddela sig med någon annan, men inte har möjlighet att tala med densamma muntligen. Då är det en stor fördel om personen i fråga kan både skriva och läsa, för att göra sig förstådd av sina medmänniskor.

Men vad gör man som lärare om eleverna inte kan lära sig läsa på ett redan vedertaget sätt? Skolan har till uppgift att "främja alla elevers utveckling och lärande samt en livslång lust att lära." Detta står i skolans läroplan, Lgr11.² Innebär det då att eleverna får jobba på alla möjliga sätt?

Jag vill med mitt arbete fokusera på elevernas läsinläring och vad det är som gör att vissa elever lär sig bäst genom att läsa t.ex. bilderböcker eller serier, vad som gör att deras förmåga att läsa påverkas av bilder. Jag vill ta reda på om lärare använder sig av bilder i sin undervisning och varför de i så fall gör detta. En annan infallsvinkel jag från början hade på mitt arbete var frågan om hur eleverna påverkas av att de tittar på bilder när de ska lära sig att läsa. Kan det vara så att elever med t.ex. dyslexi har lättare för att ta till sig en text om det finns bilder tillsammans med texten? Detta var någonting som jag ville diskutera med några

---

¹ Ljungström, Viveka och Hansson, Catharina. (2006). *Boken om läsning. En handbok om barns språk- och läsutveckling*. Stockholm: Barnens bokklubb s. 2

² Lgr11. www.skolverket.se 2011-11-20 s. 7

verksamma lärare på olika skolor. Vad anser de om att använda bilder som verktyg för läsinlärningen hos sina elever?

1.2 Lgr11

Det som nämns i Lgr11 vad gäller läsinlärningen är bland annat att skolans undervisning ska syfta till att eleverna får utveckla kunskaper i och om det svenska språket. Genom att anpassa undervisningen så att alla eleverna får lära sig saker på det sätt som passar dem bäst kan skolan ge eleverna de verktyg de behöver för att klara av att utveckla sina kunskaper. Det centrala innehållet i kursplanerna för svenska behandlar bland annat hur lärare och elever ska arbeta fram lässtrategier för att kunna förstå och tolka texter. De ska kunna anpassa läsningen efter textens innehåll och form.³ Genom att ge alla elever de strategier de behöver för att kunna knäcka läskoden uppnår man som lärare också målet att ge eleverna det stöd de behöver i sin utveckling. Detta är ett mål som finns med under hela utbildningstiden. Skolan ska stimulera elevernas förmåga till att läsa och skriva.⁴ Genom att eleverna får möjlighet till detta kan de utvecklas i alla ämnen under skolgången, eftersom läs- och skrivinlärningen är något som eleverna har nytta av under hela sin skolgång, men även under resten av livet. Det är inte meningen att eleverna ska lära sig enbart för skolgången. De ska ta till sig och förstå kunskaperna för att klara av livet även efter utbildningstiden.

I ämnet bild ska eleverna få undervisning som bidrar till att elevernas förståelse för hur bilder av olika slag utformas i olika medier. Det kan vara bilder i läroböcker, reklam eller annat som de kommer i kontakt med. Detta är viktigt att eleverna lär sig för att de inte ska bli lurade att tro på saker som inte stämmer överens med verkligheten, men som kan finnas i bilderna. Det är även viktigt att de lär sig att kunna läsa en bild, hur den är uppbyggd och vad den vill säga till sina läsare.⁵

Just kring läsinlärningen och hur bilder kan integreras i detta moment av ämnet står det inte mycket om i Lgr11.

1.3 Liten begreppslista

- **Bilder** – med detta begrepp avses de teckningar, målningar, fotografier, o.s.v. som eleverna möter i litteratur och texter av olika slag som de läser.
- **Inre bilder** – de bilder eleverna skapar i sitt huvud utifrån vad de läser, fantasibilder.
- **Yttre bilder** – bilder i t.ex. sagor, se ”Bilder”. Jag kommer att variera användandet av begreppet ”bilder” och ”yttre bilder”.
- **Den proximala utvecklingszonen** – den zon som finns mellan det som eleven kan lära sig själv och det som eleven måste ha hjälp med för att förstå, innan den kan klara sig själv.
- **Läsinlärning** – metoder för hur eleverna lär sig att läsa.
- **Knäcka läskoden** – när eleverna kan läsa och förstår vad det är de läser.
- **Sociokulturellt perspektiv** – hur eleverna lär sig saker med hjälp av andra, både vuxna och barn.
- **Verktyg** – Vygotskijs begrepp som avser saker eller personer som eleven får hjälp av för att klara av en uppgift.

³ Lgr11, www.skolverket.se 2011-11-20

⁴ Lgr11, www.skolverket.se 2011-11-20 s. 222

⁵ Lgr11, www.skolverket.se 2011-11-20 s. 20f

Alla begrepp kommer att beskrivas mer utförligt i avsnittet *Teoretisk anknytning och tidigare forskning*.

2. Syfte och problemformulering

2.1 Syfte och frågeställningar

Syftet med min undersökning har varit att ge en inblick i hur yttre bilder påverkar elevernas förmåga att knäcka läskoden, samt att ge en bild av hur lärare ser på läsinlärningen och hur de ser på integreringen av bilder i läsningen. Detta förankras även i styrdokument, Lgr11, och forskning. Mina frågeställningar lyder därför:

- Vad anser verksamma pedagoger ute på skolorna är det viktiga i fråga om läsinlärningen och hur arbetar de med denna?
- Hur kan yttre bilder påverka elevernas inre bilder vid läsinlärningen?
- Vad säger Lgr 11 om läsningens syfte och hur bilder ska användas i läsundervisningen?

3. Metod

Jag har valt att utföra min undersökning genom ett kvalitativt arbetssätt. Jag använde mig av samtalsintervjuer med verksamma pedagoger samt litteraturstudier.⁶ Intervjuerna genomförde jag med fyra pedagoger på två olika skolor. Att jag valde att intervjua just verksamma pedagoger på skolorna har att göra med att det är den inriktning jag har haft i min egen utbildning. Det var därför relevant att genomföra intervjuerna med dessa pedagoger eftersom jag då lättare har kunnat dra paralleller till min egen, kommande yrkesroll. Hade jag diskuterat med lärare i en äldre eller yngre åldersgrupp hade det blivit svårare att dra slutsatser och paralleller till den åldersgrupp jag själv kommer att arbeta med. Intervjuerna som genomfördes tillät lärarna att besvara frågorna mer ingående än de hade kunnat göra om jag exempelvis hade genomfört en enkätundersökning. Därför blandade jag frågor av mer generell karaktär med djupgående frågor som lärarna kunde reflektera djupare kring. Vid arbete genom kvantitativt arbetssätt, enkätundersökningar, hade jag kunnat få fler svar och en mer generell bild av hur många lärare tycker, men det hade inte blivit samma resonemang som det blev genom det kvalitativa arbetssättet, intervjuerna.

Intervjuerna jag senare i detta arbete kommer att redovisa var fyra till antalet och de genomfördes på lärarnas arbetsplats. Varje intervju tog ca 20-25 minuter att genomföra och spelades in med diktafon. Materialet valde jag efter intervjuerna att transkribera från talspråk till skriftspråk, varför transkriberingarna inte är ordagrant nedskrivna som intervjuerna låter på inspelningarna. Intervjuerna genomfördes 2011-11-24, 2011-12-02 och 2011-12-14. Vilken intervju som genomfördes när finns nedtecknat i referenslistan. I resultatdelen kommer inga fotnoter angående lärarnas kommentarer att finnas, utan det är transkriberingarna från intervjuerna under dessa datum som deras kommentarer tagits från.

När jag valde intervjupersoner utgick jag från de skolor jag tidigare varit på under min verksamhetsförlagda utbildning (VFU). Jag frågade några lärare i olika årskurser om de var intresserade av att vara med i en intervjustudie där jag skulle prata med dem om hur de såg på och tänkte kring läsinlärning med deras elever. De lärare jag frågade arbetade i årskurs ett, två och sex. Att jag frågade just lärare i dessa årskurser har att göra med att eleverna arbetar mycket med läsningen i dessa årskurser. Därför var det relevant att intervjua de lärare jag pratade med. Jag ville få en spridning över åldrarna vad gäller hur lärarna tänker kring ämnet.

---

⁶ Esaiasson, Peter, Gilljam, Mikael, Oscarsson, Henrik, Wängnerud, Lena. (2007). *Metodpraktikan – konsten att studera samhälle, individ och marknad*. Tredje upplagan. Stockholm: Norstedts Juridik kap. 14

Litteraturstudierna använder jag mig av för att få en grund att stå på och ett vidare perspektiv för mitt arbete. Genom att ta del av tidigare forskning kring arbetsområdet kan jag som skribent få andra infallsvinklar på mitt arbete som jag kanske inte hade tänkt på annars. Urvalet av litteraturen har gått till på så sätt att jag tittat på relevant litteratur som berör de områden jag velat genomföra min undersökning kring. För att litteraturgenomgången inte skulle bli för stor var jag tvungen att sovra bland de texter jag hittade. Det finns mycket litteratur att hämta fakta och intressanta aspekter ur vad gäller läsning. Därför har urvalet stundtals varit svårt att göra, men det gjordes utifrån relevans för denna uppsats. Delvis gjordes litteratururvalet genom sökningar på Internet med hjälp av relevanta sökord såsom *läsinlärning*, *läsinlärning + bilder*, för att nämna några. Genom att söka efter böcker och texter med dessa ord kunde jag få fram litteratur som var relevant för just de frågor som jag ville ha svar på, och som behandlar ämnet.

3.1 Avgränsningar, reliabilitet, validitet och generaliserbarhet

Läsinlärning är en stor del av ämnet svenska där det finns mycket forskning att ta till sig och bearbeta. Då det fanns en begränsad tid till att arbeta med denna uppsats var jag tvungen att begränsa min undersökning. Jag valde därför att avgränsa mig till att genomföra undersökningen dels genom intervjuer med några verksamma pedagoger i olika årskurser, dels genom litteraturstudier. Intervjuerna fick jag avgränsa till att genomföra på två olika skolor inom en mindre kommun i Västra Götaland. Jag intervjuade sammanlagt fyra lärare, en lärare i årskurs sex och tre lärare på lågstadiet, årskurs ett och två. Då det inte var ett större antal lärare jag talade med, kan svaren dessa pedagoger gett inte ses som generella för hela lärarkåren. Däremot tror jag att flera av svaren är gemensamma för den allmänna uppfattningen kring hur yrkesverksamma lärare ser på läsinlärning hos sina elever. Till viss del kan undersökningen alltså ses som generell för lärarkåren, med reservation för skiftande åsikter.

Som skribent skall man alltid vara opartisk och redovisa fakta så som de redogörs för en själv. Det som kan vara svårt med detta är att jag inte kan göra något åt att jag är kvinna, och därmed tyder svaren som en sådan. Ålder, kön och många andra faktorer påverkar hur svaren från intervjuerna tolkas. Eftersom de personer som intervjuades var kvinnor kan vissa tycka att detta inte blir en tillräckligt allsidig eller varierad undersökning, eftersom inga män intervjuades. Även detta har med tidsbegränsning att göra. Jag kan heller inte veta att de lärare jag intervjuat menar precis det jag hör i deras svar, återigen är detta en tolkningsfråga som har många med många faktorer att göra. Genom att ställa följdfrågor till lärarna kan jag däremot bilda mig en uppfattning om vad de egentligen avser med sina svar och därmed bättre förstå vad som sägs i intervjuerna. Ledande frågor eller följdfrågor kan vara både bra och mindre bra då de inte alltid gör att intervjupersonerna får möjlighet att svara precis det de först hade tänkt. Dock kan frågorna även leda till att den intervjuade förklarar någonting som gör att intervjun blir tydligare och bättre än den annars hade blivit. Något annat som man som skribent bör ställa sig kritisk och granskande till är att intervjun hade kunnat te sig annorlunda om det var en annan person som ställde frågorna, eller om intervjun genomfördes vid ett annat tillfälle. Både de yttre och de inre faktorerna påverkar hur intervjun artar sig.⁷

---

⁷ Kvale, Steinar och Brinkmann, Svend. (2009). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur s. 263f

3.2 Val av intervjupersoner

Val av informanter gick till så att jag ville prata med lärare som jag visste arbetade mycket med läsinlärning. Detta ville jag eftersom jag då skulle få förutsättningar att få bra och djupgående svar på mina frågor. Lärarna jag frågade inför intervjuerna var några av mina tidigare handledare inom lärarutbildningen och deras kollegor. Eftersom jag visste att de var intresserade av svenskämnet och läsning överlag kändes det naturligt att fråga dem om de ville medverka i min studie. Då jag redan hade en liten kontakt med lärarna sedan tidigare gjorde det att intervjusituationen inte behövde bli underlig eller svår varken för de intervjuade eller för mig som intervjuare. Att skapa ett förtroende mellan mig och dem som jag intervjuar anser jag är en viktig del för att jag ska få så bra svar på mina frågor som möjligt. Därför valde jag att intervju dessa lärare.

3.3 Etiska överväganden

Eftersom jag valde att använda mig av intervjustudier för denna uppsats, har vissa etiska överväganden varit nödvändiga. Precis som Staffan Stukát, forskare inom pedagogikämnet skriver, ville jag inte att lärarna jag intervjuat skulle känna att de var tvingade att medverka, utan informerade dem om att det var frivilligt samt att intervjuerna genomfördes anonymt.⁸ Detta gjordes för att dels skydda lärarnas identitet, dels för att skydda elevernas identiteter. Lärarna jag har intervjuat har jag låtit få beteckningar istället för namn för att de inte ska bli igenkända, också detta för att skydda dem och deras elever. Även skolan och dess geografiska läge har anonymiserats. Lärarna kallas för lärare A, B, C och D. Intervjumaterialet behåller jag under en kortare tid. Sedan kommer både det inspelade och det transkriberade materialet att förstöras.

3.4 Analysmetod

Intervjuerna spelades in med hjälp av en diktafon och transkriberades sedan från talspråk till skriftspråk, dock i sin helhet. Transkriberingarna användes för den analys av materialet som gjordes för studien. Resultatredovisningen har lagts upp utifrån tre teman:

- Pedagogers tankar om individualisering
- Pedagogers tankar om bilder som verktyg för läsinlärning
- Pedagogers tankar om elevers förståelse

De olika lärarnas svar har sedan lyfts fram och jämförts med varandra för att visa på likheter och skillnader dem emellan. En koppling till litteratur och styrdokument gjordes för att förankra svaren i tidigare forskning, samt för att visa på vad som har varit nya kunskaper som medföljt detta arbete.

---

⁸ Stukát, Staffan. (2005). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur s. 131f

4. Teoretisk anknytning och tidigare forskning

Nedan kommer jag att berätta om hur den sociokulturella inriktningen ser på inläring samt hur olika forskare anser att bilder kan användas som redskap för läsning.

4.1 Teorier om inlärningsprocessen

Den kände pedagogiske teoretikern Lev S. Vygotskij menade att barnens utveckling alltid hänger samman med den uppväxt denne haft. Han menar att barnets uppväxtmiljö och dess lärande hänger samman på så sätt att barnen kan ta till sig kunskaperna lättare om de får möjligheterna och redskapen för lärandet redan under sin uppväxt, både i hemmet och på andra platser. Detta säger Silwa Claesson, lektor i allmän didaktik och docent i pedagogik vid Göteborgs universitet, som vidare menar att Vygotskij anser att det inte går att särskilja barnets uppväxt från dess lärande.⁹ Har barnet fått en uppväxt där denne haft tillgång till många böcker, tidningar eller liknande har barnet en större chans att lära sig läsa snabbt, än om han eller hon inte haft tillgång till läsning över huvud taget. Barn som har haft tillgång till bilderböcker redan som små kan alltså lättare relatera till texter som kommer vid läsning senare under uppväxten och i det vuxna livet.

Roger Säljö, professor i pedagogisk psykologi vid Göteborgs universitet, håller med Vygotskij om att det är i samspel med andra som vi tar till oss kunskaper, t.ex. när vi samarbetar eller diskuterar med varandra. ”Kunskap kommer vi (...) att förstå som knuten till *argumentation* och *handling* i sociala kontexter.”¹⁰ Det går inte att enbart se lärande som en enskild händelse där det endast är en person som berörs. För att människan ska kunna lära sig någonting behövs många olika företeelser. Genom att dessa saker och händelser samarbetar kan människan ta till sig kunskapen om dem och på antingen kortare eller längre sikt skapa en förståelse för vad de innebär. Argumentationer och diskussioner leder till en ny eller fördjupad förståelse för händelser och saker den lärande tidigare inte varit helt på det klara med hur det fungerat.¹¹

De tankar som Säljö och Vygotskij har kring inläring går isär på flera sätt. Det som framför allt skiljer dem åt är faktumet att Vygotskij påpekar att människans lärande även är tätt sammanknutet med den miljö han eller hon vuxit upp i. De båda återförenas när de menar att människan inte kan undvika att lära sig saker, då det ingår i hennes natur att ta till sig kunskaper. Genom att vi kan kommunicera med varandra har vi en stor fördel vad gäller att dela med oss av information och kunskaper till varandra. När vi resonerar med varandra kan vi komma fram till det rätta svaret på problem vi ställs inför. Det lättaste sättet att ta reda på något som man själv inte kan något om är att fråga någon som har mer erfarenheter i ämnet och som är villig att delge den informationen. Att ta hjälp av någon som har mer erfarenhet kan alltså hjälpa eleven i dennes strävan att nå ny kunskap.¹²

4.2 Den proximala utvecklingszonen

Genom *den proximala utvecklingszonen* kan människor utvecklas och förstå vad de olika problemen handlar om och hur de ska lösas på bästa sätt. Här får individen möjlighet att ta till sig kunskaper som gör att deras kunnande inte stagnerar. För att ta till sig kunskaperna på

⁹ Claesson, Silwa. (2007). *Spår av teorier i praktiken – några skolexempel*. Lund: Studentlitteratur s 31

¹⁰ Säljö, Roger. (2000). *Lärande i praktiken – ett sociokulturellt perspektiv*. Stockholm: Norstedts akademiska förlag s. 26

¹¹ Säljö. (2000). s. 26

¹² Säljö. (2000). s. 28, 34, 113, 119

bästa sätt kan den lärande ta hjälp av en mer erfaren person. Vygotskij ska ha beskrivit zonen som ”avståndet mellan vad en individ kan prestera ensam och utan stöd å ena sidan, och vad man kan prestera under en vuxens ledning eller i samarbete med mer kapabla kamrater”.¹³ Det handlar om hur en människa går från det som är tryggt och känt för honom eller henne, till det som för den personen är okänt, men som han/hon ska lära sig. Till att börja med kan vägledning och hjälp behövas, men efter ett tag kan personen klara uppgifterna själv. Det som behövs är stöd och verktyg för att människan ska utvecklas. Under elevernas skoltid är läraren verktyget för eleverna när de ska ta till sig kunskaperna som läraren förmedlar i undervisningen under skoldagen. De andra eleverna kan också ses som hjälp för att en elev ska lära sig exempelvis hur han eller hon ska bete sig emot sina kamrater, hur han eller hon ska lösa en uppgift eller någonting annat som har med skolan eller livet utanför densamma att göra. Kamraterna och lärarna kan vara en hjälp för eleven fram till det att han eller hon klarar sig själv. Arbetet utifrån den proximala utvecklingszonen bör individanpassas för att utvecklingen ska bli så stor och positiv som möjligt hos varje elev. Stödet hos lärare och andra vuxna eller mer kompetenta personer finns där, men genom att eleverna får precis det stöd de behöver kan zonen användas på bästa sätt. Denna zon passerar alla människor när de ska lära sig någonting nytt. Det speciella arbets sättet ”mellan barnet och den vuxne är – liksom det faktum att kunskaperna överförs till barnet i ett bestämt system – ett centralt moment i inlärningsprocessen.”¹⁴ menar Vygotskij. Verktyg är alltså en viktig del för det arbete som väntar eleven när den ska lära sig någonting nytt, när denne ska ta till sig kunskaperna och göra dem till sina egna. Verktygen kan vara andra elever, läraren eller andra vuxna, böcker eller bilder: allt som hjälper eleverna när de ska lära sig någonting nytt.

Dahlgren, m.fl., skriver att Vygotskij var noga med att påpeka att samspelet med omvärlden är betydelsefullt för människans kunskapsutveckling.¹⁵ Vygotskij menar att det är både miljön och människans förmåga att ta till sig undervisningen som gör att de kan utvecklas. Dessa båda komponenter behövs för att kunskapsutvecklingen ska bli bestående. Han menar även att det är viktigt att barnet får möjligheten att ha tillgång till en handledare som kan fungera som ett redskap för barnet vid dennes kunskapssökande.¹⁶

4.3 Verktyg

Säljö beskriver hur Vygotskij använder begreppen verktyg eller redskap.¹⁷ Begreppen syftar på de resurser användaren har tillgång till vid kunskapsinhämtningen. Det kan vara personer, eller ting, som människor interagerar med när de ska lära sig någonting. Verktygen kan vara bestående eller temporära. De har även haft en historisk betydelse för människans kunskapsutveckling. Om man ser till hur människor har använt sig av redskap i alla arbeten genom tiderna, är det tydligt att dessa har haft en stor betydelse för hur de har kunnat lära sig saker. Bland annat har människan behövt redskap för att kunna jaga och bära hem mat, för att kunna bygga hus, med mera. Genom att ta tillvara de kunskaper som en mer erfaren har tillgång till, kan den mindre erfarne lära sig mycket som den kanske inte hade haft möjlighet till annars.

Verktygen för eleverna kan vara en annan vuxen eller en lärobok. Dessa verktyg är viktiga delar för att man som elev ska kunna ta till sig kunskaperna, både de teoretiska likaväl som de

---

¹³ Säljö. (2000). s. 120

¹⁴ Vygotskij, Lev S. (1934/1999). *Tänkande och språk*. Göteborg: Bokförlaget Daidalos AB s. 254

¹⁵ Dahlgren, Gösta, Gustafsson, Karin, Mellgren, Elisabeth, Olsson, Lars-Erik (LEO). (1993). *Barn upptäcker skriftspråket*. Stockholm: Liber utbildning s. 69

¹⁶ Dahlgren, m.fl. (1993). s. 69

¹⁷ Säljö, Roger. (2000). s. 20

praktiska. Alla människor lär sig saker på olika sätt, vilket gör att det inte kan finnas ett vedertaget sätt för alla människor att ta in kunskaperna på. Undervisningen bör anpassas utifrån elevernas behov, inte eleverna efter undervisningens krav. För att detta ska gå att genomföra krävs erfarna lärare som kan förmedla kunskaperna på bästa sätt för alla elever. För att få en bra arbetsmiljö bör det finnas flera olika forum för eleverna att vistas i. En del elever behöver ha arbetsro och tystnad när de arbetar, medan andra behöver kunna diskutera med varandra för att ta del av varandras erfarenheter och tankar kring det givna ämnet. En blandad undervisning där eleverna dels får ta del av varandras erfarenheter och där de dels får ta del av vad som står i läromedlen gör att eleverna får flera verktyg som gör att de kan ta till sig kunskaper.

Pia Williams, pedagogikforskare och universitetslektor vid Göteborgs Universitet, berättar om två olika undervisningssituationer där eleverna är placerade på olika sätt i klassrummet, och där undervisningen på så sätt är upplagd på två olika sätt.¹⁸ Hon menar att även lärarens syn på samarbete har en stor del i hur eleverna får arbeta med detta. Genom att vara öppen för elevsamarbete och undervisning där eleverna är delaktiga i lärandet kan läraren skapa en lärande miljö, menar hon. Om eleverna däremot måste sitta tysta och arbeta enskilt hela tiden gör det att de inte kan få samma utbyte av tankar och åsikter som de får vid socialt arbete. Däremot kan de få ta del av mer litteratur och lära sig saker med hjälp av böckerna som ett redskap för lärande. När läraren är den som matar eleverna med information utan att lyssna till vad eleverna är intresserade av blir det dock inte lika lätt att få med sig dem i kunskapsutvecklingen, menar Williams. Mycket handlar alltså om hur läraren anser att lärandet ska gå till och vilka förutsättningar läraren ger till sina elever för arbetet.¹⁹

En sådan förutsättning är hur eleverna sitter i förhållande till varandra i klassrummet. När man ser till hur dagens klassrum är uppbyggda, finns det egentligen två olika sorters placeringar av elevernas bänkar. Antingen sitter de vända mot tavlan – detta inbjuder inte till gruppsamtal eller att eleverna samarbetar – eller så sitter de i grupper om ca 4-5 elever runt varje bord. Denna placering inbjuder till att eleverna samtalar kring uppgifterna de får tilldelade sig. Genom samtalen eleverna för med varandra blir de varandras verktyg där inläringen står i centrum och eleverna kan ta hjälp av varandra för att lära sig någonting. Eleverna blir varandras verktyg för lärande, precis som böcker blir deras verktyg vid läsning av dessa. För att eleverna ska få bästa möjliga förutsättningar för sitt individuella lärande krävs en bra lärandemiljö och engagerande uppgifter, som gör att eleverna inte tappar intresset. Läraren har här en position som innebär att han eller hon måste ta tillvara elevernas intressen och vilja att lära sig.

4.4 Tidigare forskning om läsinlärning och bilder som verktyg för läsning

Barn vill veta varför de ska göra någonting. Vilket ämne de än får undervisning i. Detta gäller alltså även för läsning och skrivning. Innan de vet varför de ska kunna detta är det ingen idé för dem att lära sig läsa eller skriva. Läs- och skrivinläringen ser Dahlgren, m.fl. som en mental process som barnen måste bearbeta på sitt eget sätt för att de ska kunna ta till sig kunskaperna. Barnen har olika inlärningsstrategier²⁰ som läraren måste ta hänsyn till för att de inte ska tröttna när de ska lära sig det nya och främmande, menar Dahlgren m.fl. Detta gäller för alla ämnen i skolan.²¹ Läraren och andra vuxna är viktiga som stöd för eleverna i deras strävan att knäcka läskoden. Hur de vuxna hjälper eleverna har stor betydelse för den fortsatta

¹⁸ Williams, Pia. (2006). *När barn lär av varandra – samlärande i praktiken*. Stockholm: Liber s. 11ff

¹⁹ Williams. (2006). s. 13

²⁰ Dessa varierar från elev och handlar om hur eleverna tar till sig undervisningen på bästa sätt för just dem.

²¹ Dahlgren, m.fl. (1993). s. 70f

språkutvecklingen hos eleverna.²² Detta anser även Nilsson, som menar att läraren har ett stort ansvar vad gäller att ge eleverna litteratur som är relevant för dem så att de tycker att läsning är någonting lustfyllt och en bra sysselsättning för dem.²³

Ingvar Lundberg, läsforskare, och Katarina Herrlin, lågstadielärare och universitetsadjunkt, menar att flytet i elevernas läsning hänger tätt samman med den läsförståelse som de skaffar sig i samband med läsningen. När eleverna kan läsa med flyt kan de samtidigt avkoda orden och förstå dem, berättar Lundberg och Herrlin vidare.²⁴ Detta har eleverna nytta av när de ska läsa texter av olika slag, när de ska ta till sig information, och så vidare. Lundberg och Herrlin menar vidare att barnen och eleverna inte går från att de avkodar ett ord till en förståelse av ord och texter, utan att de ofta förstår mycket redan innan de lärt sig att avkoda texterna. De påpekar att eleverna redan innan de kommer till skolan har en förståelse för att texten har ett innehåll och därmed en betydelse och en innebörd för sina läsare.

Bilder kan vara ett sätt för elever med lässvårigheter att lära sig läsa. De har då fler referenser än själva texten att koppla sammanhanget till. När en bild visas i samband med en text påverkas läsarens syn på den texten. Genom att visa bilden kan författaren antingen hjälpa eller stjälpa fantasin hos sin läsare. Det är alltså inte alltid av godo att visa en bild. Detta bör göras med försiktighet samt på precis rätt ställe i texten, för att inte texten ska förstöras. Särskilt i bilderböcker finns det ett speciellt sätt för läsaren att titta. Läsaren kan inte bara se på bilden på vilket sätt som helst. Detta menar Susanna Ekström och Britt Isaksson som berättar om hur författare och illustratörer arbetar med att få fram rätt budskap i bilderböckerna. De menar att bilderna nästan alltid "läses" från vänster till höger, då det ska hända något som för berättelsen framåt. Det som sker till vänster i bilden kan kallas för hemma, det trygga som läsaren känner igen. För att berättelsen ska drivas framåt, fortsätter Ekström och Isaksson, händer det någonting i den högra delen av bilden. Det som händer där gör att läsaren vill vända blad och ta reda på vad som sker på nästa sida. Enligt Ekström och Isaksson är det även från höger i bilderna som det farliga eller okända kommer. När sagan är slut skriver de, vänds bilderna ofta så att figurerna är vända åt vänster igen.²⁵ På så sätt kan läsaren veta att berättelsen är slut och tryggheten åter finns där.

Då alla människor har sina egna sätt att ta till sig kunskaper på är det viktigt att undervisningen, så långt det är möjligt, anpassas efter varje elevs behov. Detta är inte lätt, men det gör att eleverna får möjlighet att förstå informationen de ges utifrån sina egna förutsättningar. Bilder kan vara ett steg till att elever med bl.a. lässvårigheter kan ta till sig sammanhanget lättare än de kanske annars hade gjort.

Ekström och Isaksson berättar om hur de kompetenser barnen har från lekar de leker ger dem erfarenheter barnen kan ha nytta av även när de ska skriva eller måla någonting.²⁶ För barnen är det skrivna språkets regler lika viktiga som lekarnas regler. Därför är det noga att dessa regler är tydliga och precist formulerade när pedagogerna i sin undervisning förklarar hur eleverna ska tänka och arbeta med sina läs- och skrivuppgifter som de får tilldelade sig. Även Aidan Chambers berättar om hur viktigt det är att både de yttre och de inre förutsättningarna

---

²² Dahlgren, m.fl. (1993). s. 73

²³ Nilsson, Jan. (1991). "Fånga läslusten! Fånga skrivglädjen!" i Nilsson, Jan och Nilsson, Ulf. *Fånga läslusten! En samling artiklar*. Ronneby: Nilsson & Nilsson s. 66ff

²⁴ Lundberg, Ingvar och Herrlin, Katarina. *God läsutveckling – kartläggning och övningar*. Stockholm. Natur och Kultur s. 14

²⁵ Ekström, Susanna och Isaksson, Britt. (1997). *Bildglädje & läslust*. Stockholm: En bok för alla s. 29

²⁶ Ekström och Isaksson. (1997). s. 6

för läsning är de rätta. Om de inte är det menar han att läsaren inte kommer vilja sätta sig ner med den bok som var intressant för tillfället i fråga. Allt som händer i samband med att en person vill sätta sig ner med en bok och läsa det som står i den menar Chambers påverkar upplevelsen av aktiviteten. Om förutsättningarna är fel blir det inte en lustfylld stund när personen kan sjunka in i berättelsen och endast befinna sig där och då.²⁷

När eleverna i skolan lär sig att skriva berättelser menar Ekström och Isaksson att särskilt pojkar använder sig mycket av serier då de tecknar och skriver.²⁸ De använder då bokstavssymboler för att förklara vad som händer i de olika skedena. Symbolerna tar de i många fall från serier de läser och kan se ut på lite olika sätt, exempelvis kan det vara bilder istället för bokstäver. Dessa symboler blir viktiga delar för det fortsatta arbetet med skrivningen, och i slutändan även för läsningen. För att ta till sig vad de olika symbolerna betyder krävs en förståelse för deras innebörd, vilket eleverna kan få om de tillsammans med sina kamrater och läraren diskuterar och samtalar kring olika symbolers betydelse och värde i varierande sammanhang.

4.5 Sammanfattning

Det finns många läror kring hur inläring sker på bästa sätt. I avsnittet *Teoretisk anknytning och tidigare forskning* har det sociokulturella perspektivet på inläring beskrivits. Genom att tillsammans med andra ta sig an problem eller frågor kan den lärande förstå problemen på ett annat sätt än om han eller hon hade varit själv om att försöka förstå. Detta menar Vygotskij som intresserade sig för hur människor tar till sig kunskaper på bästa sätt.²⁹

Vygotskij menar att den proximala utvecklingszonen handlar om vad individen kan lära sig på egen hand, men också om vad denne kan lära sig i samspel med andra. Individanpassad undervisning är ett av stegen till att eleverna i skolan får möjlighet att förstå kunskaperna på ett sätt som är bra för dem. Genom att eleverna får tillgång till de verktyg som behövs för att de ska lära sig någonting, kan de antingen på egen hand eller tillsammans med andra förstå den information som de får tillgång till. För att få en så bra lärandesituation som möjligt krävs även en förståelse för det som undervisningen handlar om.³⁰

Tillgången till texter och bilder redan i unga år för att lärandet kan förbättras framför allt för de elever som har svårigheter med läsningen. En bild kan göra att den som läser lättare får möjlighet att till slut själv skapa sig en bild av det som beskrivs i texten. De yttre och inre förutsättningarna för att skapa en bra lärandesituation och för en stunds läsning bör vara optimala för varje barn eller vuxen som ska ta till sig en text. Om förutsättningarna inte är de rätta menar Chambers att det inte finns möjlighet att ta till sig innehållet för läsaren.³¹

---

²⁷ Chambers, Aidan. (2011). Böcker inom och omkring oss. X Publishing AB s. 25f

²⁸ Ekström och Isaksson. (1997). s. 16

²⁹ Vygotskij. (1934/1999).

³⁰ Dahlgren, m.fl. (1993).

³¹ Chambers. (2011).

5. Resultatredovisning

Lärarna jag intervjuade arbetar i årskurs ett, två och sex. De har arbetat mellan nio och 35 år och har olika sätt att se på läsning och hur eleverna lär sig saker och ting. Intervjuerna jag genomförde med dessa lärare utvecklade sig ganska olika på så sätt att informanterna var olika vana vid att bli intervjuade. Några var väldigt avslappnade medan andra var mer nervösa och medvetna om den diktafon som användes för inspelning av intervjuerna. Det var däremot ingen av informanterna som ville att vi inte använde diktafonen, vilket jag är tacksam över då det underlättar transkribering och analys av resultatet. Intervjuerna gick bra att genomföra och var givande både för mig som skribent och för lärarna som påpekade att det var nyttigt att få tänka igenom och reflektera över det arbete som de gör med eleverna när det gäller läsning. De menade att de reflektioner som de fick göra i samband med intervjuerna hamnade på en annan nivå än vad reflektionerna över arbetet annars brukade göra. Detta ansåg de var positivt för dem i deras yrkesroll.

5.1 Informanterna

Alla lärare jag har intervjuat är kvinnor.

Lärare A arbetar i årskurs ett. I klassen går det 19 elever. Lärare A är den lärare som har arbetat längst av mina informanter.

Lärare B arbetar i årskurs två och klassen består av ca 20 elever.

Lärare C arbetar i årskurs sex där det går 20 elever i klassen.

Lärare D arbetar även hon i årskurs ett. I hennes klass går det 15 elever.

Lärare A, B och D arbetar på samma skola, men eftersom de har arbetat där, och inom yrket, under olika lång tid blev intervju svaren varierade då synsätten varierar mellan utbildningar och lärosäten de olika lärarna studerat vid. Även över tid varierar synsätten på hur undervisningen ska läggas upp.

Alla lärarna jag intervjuat har ett stort intresse för läsning och läsinläringen. Inom de teman som redovisas nedan kommer både de positiva och negativa sidorna med läsinläringen att redovisas. Samma sak gäller hur pedagogerna anser att bilder påverkar elevernas läsinläring.

5.2 Pedagogers tankar om individualisering

Läsning, menar lärare B, är ofta mer positivt för de elever som har haft tillgång till förmågan i något eller några år än för dem som inte kan läsa i samma utsträckning. Har eleverna inte haft tillgång till böcker eller har svårigheter med läsningen är det lätt att de undrar varför de ska lära sig detta och vad det ska vara bra för. Lärare C säger att det är av stor betydelse att förklara för eleverna varför de behöver kunna läsa och framför allt förstå vad det är de läser. Hon vill även förmedla en känsla av att läsningen är lustfylld, och njutbar, för att eleverna ska tycka att det är roligt att läsa.

Det tror jag är viktigt att sporra dem och få dem att förstå att de ska kunna läsa bra och förstå att de behöver kunna läsa bra. Och sen också hjälpa dem som har svårigheter med att hitta de där individuella problemen de har så att man kommer över tröskeln så att de verkligen får flyt i läsningen.

Intervju lärare C

Genom att individanpassa undervisningen, så långt det är möjligt, kan man som lärare nå fler elever än om man inte låter undervisningen passa varje enskild elev. Detta slår flera av lärarna jag intervjuade fast. Lärare B menar att ett sätt att anpassa undervisningen är att ge eleverna olika slags läsläxor, beroende av hur eleverna ligger till i sin läsinläring. Någon av eleverna kanske behöver en svårare läsläxa än de andra eleverna för att denne ska komma framåt och utmanas i sin utveckling. Då, menar lärare B, är det viktigt att som lärare vara uppmärksam på vad eleven behöver för att han eller hon inte ska tappa lusten till att lära sig något. Samma sak gäller elever som har svårt för att läsa. De behöver få en lättare text, men inte så lätt att de inte får någon utmaning. Individanpassningen är en stor och viktig del i detta arbete.

Man kan inte göra samma i en klass. De är så olika, det finns barn som har börjat läsa när de är fem år. Då kommer de som sjuåringar, plus de som inte ens har tittat åt en bokstav, som inte kan förstå varför de ska behöva lära sig det här i ettan.

Intervju lärare B

Även de andra lärarna berättar om hur viktigt det är att anpassa undervisningen efter elevernas förmågor. Lärare A berättar om hur hon arbetar med olika läsmetoder tillsammans med eleverna. Hon menar att det inte går att enbart arbeta med en av metoderna och förvänta sig att eleverna sedan ska kunna läsa efter att endast ha fått ett verktyg. Därför arbetar hon både med helordsmetoden – att eleverna lär sig helheten först – och med ljudningsmetoden – att eleverna får lära sig ljuden eller delarna/bokstäverna först, innan de får lära sig helheten, det hela ordet. Lärare A berättar även att hon arbetar mycket med dikteringar, en del med stavelseövningar, och andra arbetssätt. Allt detta för att eleverna ska få så många olika ingångar till läsningen som möjligt. Hon påpekar att det kan vara en del människor utanför skolan som tror att man som lärare endast arbetar utifrån en metod vid läsinläringen. ”... att nu kör jag en läsmetod som lärare här. Det stämmer ju inte.” Eftersom alla elever tar till sig kunskaper på sina unika sätt, går det inte att som lärare använda endast en inlärningsmetod. En kombination av de olika metoderna krävs för att undervisningen ska bli så givande som möjligt för alla elever.

Även Lundberg berättar tillsammans med Herrlin om hur viktigt det är att individanpassa undervisningen i skolan. Eftersom alla elever kommer till skolan med olika förutsättningar och olika mycket erfarenhet av läsning, menar de att lärare i alla skolor har en viktig uppgift när det gäller att inte tappa eleverna i deras läsinläring. Särskilt viktigt påpekar de, är det att vara uppmärksam på de elever som inte har kommit lika långt i sin utveckling som vissa av sina klasskamrater.³² Att vara extra uppmärksam på dessa elever är viktigt eftersom det är lättare att tappa dem då de inte har nått lika långt i sin kunskapsutveckling som de elever som redan kan läsa eller har nått längre i läsutvecklingen, menar Lundberg och Herrlin.

För lärare C handlar individualiseringen om att eleverna ska spurras till att tycka att en bok är rolig och intressant att läsa. Hon vill förmedla vikten av att eleverna kan läsa och att de förstår vad det är som står i texten de har framför sig så att de inte blir lurade av innehållet. Därför arbetar klassen med förståelseövningar, både till de skönlitterära texterna och till facktexterna. Då får eleverna öva sig i att se vad en text handlar om och att läsa mellan raderna. Detta berättar lärare C att eleverna arbetar med både i helklass och enskilt. ”... och så kan man läsa

---

³² Lundberg och Herrlin. (2005). s. 5

texten ihop med eleverna och diskutera vad texten betyder, och sen kan man även göra frågorna ihop med eleverna och ha diskussioner.”

Att lärarna vill anpassa sin undervisning efter varje elev beror på att de ligger på så olika nivåer kunskapsmässigt. De behöver sin egen individuella utmaning för att komma till insikt om sin egen kunskapsnivå. Ett sätt att anpassa undervisningen är att låta de elever som behöver extra stöd på vägen till att knäcka läskoden få hjälp av många bilder där eleverna kan känna igen händelsen som de har läst om eller kommer att läsa om i texten. Bilder som används som stöd menar lärare A är ett bra komplement till texten. Hon nämner även att också vuxna behöver bilder ibland för att texter ska bli roligare att läsa. Eftersom alla elever läser på så olika nivåer behöver inte alla ha lika många bilder efter en tid. När de börjar få ordning på bokstäver och ordbilder minskar bilderna och texten tar mer och mer plats menar lärare A. För förståelsens skull är det dock bra om bilder finns med till viss del i läsinlärningen, framför allt för de barn som inte har läst länge eller för de barn som precis knäckt läskoden anser hon att det är viktigt att bilderna finns med till viss del.

På båda skolorna där lärarna arbetar finns arbetssättet TIL – tidig intensiv lästräning – att tillgå. Detta arbetar man framför allt med tillsammans med de elever som har svårigheter för att läsa. Eleverna får arbeta tillsammans med specialläraren på skolan för att få extra träning i läsning och läsförståelse. Arbetet är även tätt knutet mellan skola och hem på så sätt att läraren/specialläraren tillsammans med eleven skriver hem till föräldrarna och berättar om var eleven har arbetat med under lektionen. Föräldrarna skall sedan skriva ett svar tillbaka till läraren om hur de har övat hemma. Både lärare B och lärare C påpekar att detta är ett väldigt strukturerat arbetssätt som gör att elevens lärande står i centrum och som gör att de som lärare ”har (...) ordning på var de ligger, med läsningen” som lärare B förklarar.

5.3 Pedagogers tankar om bilder som verktyg för läsinlärning

För att eleverna ska kunna lära sig läsa är det viktigt att de får verktygen för att kunna lära sig detta. Sådana verktyg skulle yttre bilder kunna vara. Med yttre bilder menas här de bilder eleverna tar del av från till exempel läroböcker, serier, skönlitterära böcker, och så vidare. Dessa bilder kan påverka hur elevernas inre bilder, deras fantasi, byggs upp och används. Alla lärare var i de olika intervjuerna överens om att bilder är bra verktyg för eleverna när de är i inledningsfasen av sin läsinlärning. Särskilt påpekade lärarna att elever med svårigheter för läsningen kan ha stor nytta av bilderna för att få stöd när de ska läsa. Det som lärare B trycker på är att böcker och övningar hon använder i början av skolgången innehåller många bilder, men att dessa sedan avtar med tiden. Hon minskar på bilderna och ökar samtidigt texten för att eleverna ska lära sig att använda sin egen fantasi och skapa sig inre bilder till det som de läser eller får läst för sig.

... och det får man liksom sakta vänja dem vid att nu är det inte riktigt lika mycket bilder, nu får du tänka bilder i huvudet. Men bilder är ju en hjälp...

Intervju med lärare B

Bilder kan vara till stor hjälp för de allra minsta barnen när de ska börja utveckla sitt lässpråk. Lärare C tar upp exemplet med att barnen bläddrar i bilderböcker som bäbisar och då ser teckningar och fotografier på olika ting som de på så sätt kan känna igen även i verkligheten. Föräldrarna är i den här fasen viktiga redskap för barnen eftersom de kan förklara för barnen vad det är de ser på bilden. Även de erfarenheter som barnet har med sig från sina tidigaste

levnadsår gör att de får minnesbilder som de kan relatera till när de ser eller hör en berättelse. Detta menar Ekström och Isaksson som också förklarar att varje barn ”bygger upp en egen föreställningsvärld och undran över vilken ordning och oordning som råder i världen”³³ genom bilderna de får av sina tidigare erfarenheter. Denna kunskap om världen kan eleverna sedan relatera till när de läser en text, vad denna text än handlar om.

Läsinlärningen är en viktig del av skolans undervisning. Den utgör en stor del av grunden för det fortsatta lärandet. Därför är det viktigt att eleverna inte halkar efter för mycket utan får den hjälp de behöver för att komma framåt i sin inlärning. Barn är nyfikna till sin natur och vill ha reda på så mycket som det bara går om allt möjligt. Därför behöver de få erfarenheter som gör att de skapar eller lagrar bilder av vad de varit med om. Genom sina minnen, som bilderna blir, kan de skapa nya erfarenheter där de nya bilderna kommer till användning. Dessa bilder kan eleverna skapa både på egen hand och tillsammans med andra. De behöver få stöd av mer erfarna, ofta vuxna, för att komma framåt i sin utveckling, innan de kan stå på egna ben och veta vad någonting betyder eller hur någonting ska vara.³⁴

Eftersom läsningen är en så viktig del av utbildningen kan bilderna fungera som motivation för eleverna att fortsätta läsningen av en bok. Genom att bilder bryter av texten händer det någonting annat i boken som kan göra fler elever motiverade att fortsätta, även om eleverna kanske inte tycker att det var den bästa boken. Bilden kan bli en sporre för eleverna menar lärare C och fortsätter: ”... att det är lite kul, att det kommer en bild och att det, när, att det är ett roligt avbrott och få en bild i en text.” Lärare C tar även upp nackdelen med att det finns bilder i en saga eller en annan text. Hon menar att bilderna kan göra så att elevens egen fantasi förstörs. När eleven läser en saga skapas bilder i elevens huvud. Dessa bilder stämmer inte alltid överens med de bilder som finns i boken som eleven läser. Bilden som finns i boken kan komma att rubba de bilder som eleven själv genom fantasin skapat sig om karaktärerna i berättelsen. Därför anser lärare C att det finns både positiva och negativa sidor med bilder i en saga. Mest anser hon dock att bilderna medför en positiv stämning när eleven läser eller lyssnar då hon berättar eller läser. Alla lärarna är i intervjuerna överens om att det är viktigt att ta hjälp av bilder då eleverna ska lära sig att läsa så länge som bilderna inte tar överhand vid inlärningen. De anser dock att bilderna inte bör försummas från undervisningen då bilderna hjälper eleverna på många sätt vid inlärningen.

Även lärare D anser att det både finns positiva och negativa sidor med att använda sig av bilder vid läsinlärningen. En positiv påverkan menar hon är att det kan underlätta för eleverna när de ska läsa att få stöd av bilder och att dessa kan ge eleverna en kick till den fortsatta läsningen. Hon påpekar att bilderna kan ge eleverna en förståelse för vad sammanhanget i texten betyder, men även vad vissa enskilda ord betyder, som annars kan vara svåra för eleverna att förstå.

Lärarna anser att det är viktigt att läsa alla sorters texter med eleverna för att de ska få en mångfald av texttyper som de kan förstå. En skönlitterär och en facklitterär text har inte samma sorts upplägg, vilket gör att de varken har samma slags språk eller struktur på innehållet. Lärare A berättar:

Jag brukar ju alltid rekommendera föräldrar att: `läs
allting tillsammans med ditt barn och låt ditt barn

---

³³ Ekström och Isaksson. (1997). s. 5

³⁴ Ekström och Isaksson. (1997). s. 5

läsa allting, från serier, vägskyltar, text på TV och skönlitterära böcker, men läs inte bara serier´.

Intervju lärare A

Hon menar att eleverna behöver mångfalden för att de ska kunna lära sig att läsa. Det är viktigt att läsandet utvecklas från böcker med enbart bilder till en bok med mycket text och mindre bilder, även om bilderna har en viktig funktion framför allt i början av läsningen, då de ger det stöd som många elever behöver för att komma vidare i läsutvecklingen. Enligt lärare A är det dock inte läsning i den bemärkelsen att de kan förstå ett innehåll i en text när eleverna bläddrar i bilderböcker. För att de ska kunna förstå en text och klara av att hänga med i den ”röda tråden” behöver eleverna läsa olika sorters texter och berättelser.

Lärare B påpekar att eleverna, när de läser serieböcker, inte alltid förstår vad det är innehållet handlar om då serieböckerna ofta är ganska svåra. Läsningen av serieböcker kan ses som svår då det ofta är lösryckta uttryck och väldigt korta meningar i de olika pratbublarna, menar lärare C. Hon fortsätter även med att reflektera över hur det i serieböckerna inte finns långa, vackra och välformulerade meningar som eleverna kan lära sig något av. Lärare C anser att det är viktigt att eleverna får läsa meningar som är formulerade på ett bra sätt, eftersom det kan vara en hjälp för dem att själva skriva bra meningar. Lärare C menar att ett bra sätt att arbeta med elevernas läsförståelse är att göra stickprov där de får läsa en bit för läraren och sedan svara på frågor om det de nyss läste. Bilderna kan även här vara ett stöd, men de får inte ta över läsförståelsen. Därför menar lärarna att det är viktigt att bilderna finns med i början av läsinläringen som stöd, men att bilderna sedan minskar allt eftersom eleverna blir bättre läsare som förstår innehållet i texterna de läser. Även när det är fråga om att läsa en bilderbok eller seriebok menar lärare C att enda sättet att pröva elevernas förståelse är att göra stickprov där de får svara på frågor kring texten.

Enligt lärarna är bilderna ett bra stöd för eleverna i början av deras läsinläring. Däremot är det viktigt att inte arbeta med bilderna som stöd under en alltför lång tid, slår de samtidigt fast. Från att ha använt bilderna i böcker, som kan ses som yttre bilder eleverna endast tar del av, skapar eleverna sina egna bilder genom sin fantasi. För att fantasin ska kunna utvecklas behövs dock redan skapade bilder, vilket finns i böckerna som eleverna läser. Genom att eleverna får ta del av bilderna de ser kan eleverna skapa sig egna inre bilder. På så sätt hör de olika sorterna av bilder ihop. De yttre och inre bilderna kompletterar varandra, menar de olika lärarna.

5.4 Pedagogers tankar om elevers läsförståelse

För att eleverna ska förstå en text eller en bild behöver de ha tidigare erfarenheter som gör att de kan relatera sina kunskaper till bilderna eller texten. Bilder som sådana är en viktig del av elevernas kunskapssökande och för deras tidiga läsinläring, slår flera av lärarna fast i intervjuerna. Bland annat lärare D menar att arbetet med läsinläringen inte hade varit samma sak om de inte hade tagit hjälp av bilder framför allt i det första skedet av inläringen. Lärare D fortsätter dock med att påpeka att det är viktigt att eleverna inte tar stöd av bilderna under en alltför lång tid, eftersom det då kan göra så att de inte arbetar upp sin egen fantasi och skapar sig egna inre bilder av det de läser eller hör vid högläsning. Bilderna kan dock vara ett stöd framför allt för de elever som har det svårt med läsningen, och därför behöver extra stöd i sin läsning.

Lärare C menar att enda sättet att veta om eleverna kan läsa är att göra stickprov där eleverna får läsa en bit för henne och sedan svara på frågor om det de har läst. Om eleverna svarar rätt på de frågor de får kan läraren sluta sig till att eleverna läser med förståelse, ett av målen i Lgr11.³⁵ Undervisningen i ämnet svenska ska göra att eleverna skapar lässtrategier för att förstå olika sorters texter med olika innehåll och syften. Genom att läraren låter eleverna arbeta med texter där olika mängder bilder förekommer kan denne ge eleverna förutsättningar för att förstå textens budskap lättare än eleverna kanske annars hade gjort detta.

Chambers, en av förespråkarna för att elever ska ha tillgång till mycket litteratur, menar att det inte är underligt att en del människor, icke-läsare kallade, inte förstår vad en läsare får ut av en bok. Där finns så många olika delar som för en läsare tar berättelsen till en annan nivå, men för en icke-läsare är skrämmande. Därför behöver icke-läsaren hjälp av en läsare för att förstå vad det är som lockar och drar med litteratur. Barn som får lyssna på en berättelse vill ofta få titta i boken samtidigt som någon annan läser högt för dem. Detta menar Chambers beror på att de då kan visualisera texten med tillhörande eventuella bilder framför sig. Att få se texten och bilderna kan hjälpa den att förstå och göra texten till sin egen, anser han.³⁶

För att undervisningen ska bli så bra som möjligt, och för att lärarna ska kunna ta reda på om eleverna har förstått vad en text handlar om, menar bland annat lärare D att de skulle behöva mer tid för planering av undervisningen just när det gäller läsning. Som det är nu ingår planeringen av dessa undervisningstimmar i planeringstiden för alla de andra ämnena. Även om läsning ingår i alla de ämnen eleverna får lära sig i skolan kan det vara bra att ha tid för just läsning även i planeringsstadiet menar lärare D. Inte heller någon av de andra lärarna säger i intervjuerna att de har tid avsatt just för läsinläringen vad gäller planeringstiden. Planeringen ansvarar de flesta av lärarna själva för, man har inte mycket tid för gemensamma planeringar, även om både lärare A och C berättar att de självklart tar hjälp av sina kollegor när de behöver tips och idéer eller hjälp med undervisningen.

För att eleverna ska orka läsa en hel bok, hur kort eller lång den än är, är det svåraste för lärarna att finna den rätta boken för rätt elev vid rätt tillfälle. Det menar Nilsson, i artikeln *Fånga läslusten! Fånga skrivglädjen!* Alla lärare får någon gång arbeta med denna del av läsningen och det är inte alltid lätt, skriver han. Elevkontakt och därmed kännedom om vad eleverna tycker är intressant och spännande, är viktiga delar för att läraren ska hitta bra böcker som inspirerar och intresserar eleverna. Även kännedom om vad böckerna som väljs ut handlar om är av betydelse, så att rätt elev får rätt bok.³⁷ Därför uppmanar han alla lärare till att läsa mycket barnlitteratur, helst minst en bok i veckan, för att få ett stort bokförråd att hämta inspiration och intressanta böcker ur som passar de barn läraren ska undervisa.

Självförtroendet kan när eleverna knäckt läskoden få en knuff i rätt riktning så att eleverna blir starka i sig själva och vågar tro på sin egen förmåga. Detta menar lärare B som säger att självförtroendet ökar när eleverna förstår vad det som de läser betyder, d.v.s. när de inte längre endast är tekniska läsare. Sätt att öva upp sin förståelse menar lärare B är att läsa varje dag, på många olika sätt och i många olika sammanhang. Engagemanget hos läraren anser hon är en värdefull aspekt av arbetet. Elever som har engagerade lärare, vilka får undervisningen att verka intressant och viktig, blir ofta mer intresserade och vill lära sig mer i ämnet än vad elever med en lärare som är mindre entusiastmerande. För att eleverna ska få så mycket övning som möjligt menar lärare B att det är positivt att arbeta mycket med läsningen,

³⁵ Lgr11 www.skolverket.se s. 223

³⁶ Chambers, Aidan. (2011). s.66f

³⁷ Nilsson, Jan. (1991). s. 66f

men hon fortsätter med att berätta att hon inte längre arbetar med det som kallas för ”hela skolan läser”, ett projekt där alla klasser på skolan läser under en viss tid varje dag under hela läsåret. Detta arbetade hon med på en tidigare arbetsplats, men har nu frångått denna sorts läsning, då hon kände att det inte gav eleverna det lugn och den ro som de behöver för att läsa och förstå en bok. Ett annat problem lärare B såg med arbetssättet var att eleverna lätt tittar på vad de andra eleverna gör istället för att arbeta med sin egen text.

... de läser inte på samma sätt om de sitter alla tillsammans. Däremot att få in läsning i ett schema, t.ex. så att jag lyssnar på dem, så att alla inte läser samtidigt, det tror jag mer på i så fall. Att man kan gå undan till ett grupperum och läsa och att jag hör på dem.

Intervju lärare B

Eleverna kan läsa när de förstår en text, menar lärarna under intervjuernas gång. De kan läsa väldigt tidigt, redan när de ser en skylt ute på gatan och vet vad just den skylten betyder anser några lärare. Även Lundberg och Herrlin menar att eleverna ofta kan förstå texter redan mycket tidigt, även innan de lär sig att avkoda vad det står i en text.³⁸ Då är det ofta frågan om att eleverna kan känna igen symboler och vet vad dessa betyder, men kanske inte så mycket läsning i sig, menar lärare B. Lärare A anser att eleverna kan läsa när de för det första har knäckt läskoden, för det andra har förstått innebörden av det skrivna: både i en bok och av de texter som finns på TV. Lärare A menar att just läsningen av texter på TV ofta kan ses som en knutpunkt för om eleverna kan läsa eller inte. När de hänger med en text i farten och sedan berätta om vad det står i den, kan lärare A känna sig säker på att eleven kan läsa. När eleven kommer till insikt om vad den röda tråden i texten handlar om, då menar lärare A att eleverna kan läsa.

När de själva, när de har läst någonting, kommer till insikt om `jamen, oj, det stod ju att han hade en sådan, men däruppe stod det ju att han hade en sådan... ´ När de har kommit till den insikten här, då kan de läsa.

Intervju lärare A

För att komma till denna insikt är det viktigt att eleverna får mycket övningar som leder till att de lär sig hur de ska undvika att bli lurade av det som kanske inte stämmer i texterna som eleverna får ta del av. De får på så sätt lära sig att bli källkritiska. För att läraren ska kunna veta att eleverna förstått texten menar lärare C att det är bra att tillsammans med eleverna läsa en text och sedan diskutera innehållet. Diskussionerna kan både föregås av att eleverna får arbeta med frågor på texten själva, eller att frågorna tas upp i den större gruppen direkt menar hon.

---

³⁸ Lundberg och Herrlin. (2005). s. 14

6. Koppling till läraryrket

Eftersom läsningen är en så stor del av skolarbetet, särskilt i de lägre åldrarna, har arbetet med läsinlärning relevans för yrkesrollen alla lärare kommer att ha i framtiden, precis som för de lärare som genom tiderna har arbetat i yrket. Arbetet med läsinlärning kräver en individanpassning och att alla elever blir sedda för vad de kan och för vad de har möjlighet att kunna utifrån sina egna tidigare erfarenheter i ämnet. Lärare D frågar sig om det finns någon lärare i de lägre årskurserna som inte förstår hur viktigt det är med läsning och läsinlärning för sina elever. Hon tror och menar att det inte kan finnas lärare som inte förstår hur viktigt det är med detta moment i undervisningen. Hon påpekar att de personerna som inte anser att läsningen är en viktig del av undervisningen nog inte hade valt rätt yrke, om de inte förstår hur viktigt det är att läsningen befästs hos eleverna. Att kunna diskutera med eleverna kring vad en text handlar om menar lärarna under intervjuerna är väldigt givande för alla parter, både vuxna och barn. I sådana forum får elever och lärare utbyta erfarenheter och information med varandra. Lärarna kan genom diskussionerna ta reda på vad eleverna har förstått, och eleverna får möjlighet att lära av varandra. Detta utbyte kommer till sin rätt dels om eleverna är införstådda med vad läraren förväntar sig av dem, samt att läraren förstår vad eleverna kan komma att förvänta sig av läraren. Arbeten som innehåller diskussioner och samarbetsövningar ger ofta ett stort utbyte över gränserna. Vare sig en elev kan läsa bra eller mindre bra kan han eller hon lära sig av en annan elev och få tips om hur han/hon kan tänka för att förstå vad undervisningen handlar om.

Förr var undervisningen upplagd på så sätt att eleverna skulle sitta stilla i sina bänkar och arbeta under absolut tystnad, utom vid de tillfällen som läraren frågade någonting som eleverna skulle svara på.³⁹ Idag är undervisningen inte upplagd på detta sätt i samma grad som den var förr. Diskussioner om vad som är rätt och fel, vad en text egentligen handlar om och källkritik är vanligt förekommande i dagens skola. Detta är bra eftersom det gör att eleverna i framtiden förhoppningsvis ställer sig kritiska till de texter som de tar del av. Eleverna får idag även vara mer delaktiga kring undervisningens innehåll och uppbyggnad eller struktur. Framför allt i de senare årskurserna får eleverna vara delaktiga i detta arbete. Genom att de får ta del av och hjälpa till med att ge förslag på hur undervisningen kan läggas upp, får eleverna känna att deras åsikter betyder något även för läraren.

Samarbetet mellan lärare och elev, mellan den vuxne och barnet, är ett centralt moment i läsinlärningen menade Vygotskij.⁴⁰ Får eleverna vägledning av sin lärare och andra vuxna kan han eller hon få en bättre förutsättning för det egna lärandet än om den inte hade fått stöttning. Även om det är eleven själv som lär sig någonting behöver han eller hon få stöd och vägledning innan läskoden är helt knäckt och läsningen flyter med innehållsförståelse från elevens sida.

---

³⁹ Strandberg, Leif. (2006). *Vygotskij i praktiken. Bland plugghästar och fuskklappar*. Stockholm: Norstedts Akademiska Förlag s. 8

⁴⁰ Vygotskij. (1934/1999). s. 254

7. Diskussion

Läraren bör vara intresserad av att lära eleverna ta del av och lära sig läsa litteratur av olika slag, annars väljer man inte detta yrke, anser lärare D. För att visa på vad som är viktigt för eleverna att kunna i framtiden menar hon och hennes kollegor att det är av betydelse att förstå vikten av det man förmedlar via sitt kroppsspråk och det man säger till eleverna. Märker eleverna att deras lärare inte tycker att ett ämne är roligt eller inspirerar till nya upptäckter vill de inte heller lära sig det som undervisningen handlar om. Undervisningen är på detta sätt ett givande och ett tagande mellan läraren och dennes elever.

Att läsa är idag en nödvändighet för att klara sig i samhället. Det krävs för de flesta yrken och i de flesta sammanhang i vardagen. Allt från att läsa texten på de varor som ska inhandlas i affären till att läsa ett recept eller en skönlitterär bok, ett meddelande från en god vän, eller något helt annat, kräver att människan kan läsa och förstå den text som han eller hon har framför sig. Läsningen är en stor del av skolans undervisning, framför allt i de tidigaste åldrarna, när eleverna ska knäcka den så kallade läskoden. Här behöver alla elever få en miljö där de känner sig trygga, samtidigt som de får utmaningar för att lära sig någonting. För att skapa en miljö där eleverna faktiskt känner trygghet behövs kompetenta lärare som kan arbeta på många olika sätt med sina elever. Får eleverna variation i undervisningen, men även rutinmässiga arbetssätt, kan en miljö med både trygghet och utmaningar skapas. Det är även först då denna miljö finns som ett lärande kan komma igång hos eleverna.

Undervisningen i skolan behöver inte, som förr i tiden, gå ut på att eleverna lyssnar på och tar till sig vad läraren säger utan att reflektera över det som lärs ut. Idag är det vanligt med övningar där eleverna får ställa sig kritiska till och fundera över vad som menas med det sagda, innan de bestämmer sig för om de håller med i det påstådda eller om de inte gör det. Vygotskij menar att undervisning oftast sker mellan två eller fler personer, i ett samspel där den ene berättar och visar för en annan hur denne ska göra, vad som menas med en viss företeelse eller liknande. Vygotskij påpekar att människan använder sig av verktyg och hjälpmedel för att klara av uppgifter. Dessa verktyg kan innebära både konkreta ting som går att ta på och andra människors tidigare erfarenheter som de delar med sig av till den som vill lära sig. Verktyg har människan dessutom använt sig av genom alla årtusenden. Från början använde de stenar och annat för att skaffa sig föda, till att skapa: bygga hus, laga trasiga ting, och så vidare. Idag ser människan nog verktyg som en del av vardagen, kanske inte bara i samma syfte som när man skaffade sig föda, utan till så mycket mer. Ett av verktygen i skolan är de inlärningsmetoder som praktiseras där. Jag tror att lärare som använder sig av olika inlärningsmetoder får elever som tycker att undervisningen är rolig vilket i sin tur också leder till att de tycker att skolan är rolig att gå till, eftersom de får lära sig många olika saker på olika sätt. Undervisningen blir inte slentrianmässig om den varierar och eleverna får känna att de har en nyfikenhet som uppskattas och tas tillvara av lärarna.

Läsningen kan för många elever vara svårt, särskilt innan de knäckt läskoden, den kod de själva behöver finna för att förstå vad krumelurerna på ett papper står för och betyder. Om läraren i största möjliga mån kan anpassa och individualisera undervisningen kring läsning gör det att eleverna lär sig på ett bättre sätt än om läraren inte kan göra detta. Detta är intressant eftersom många lärare i dagens skola anser att man ska anpassa undervisningen utifrån varje elevs behov, men ändå gör de inte detta i den grad de själva skulle önska. Jag tror att problemet ligger i att det inte finns tillräckligt mycket resurser inom skolan samt att det beror på att det inte finns tid för planering, något som lärarna berättade var ett problem för dem när de ska planera undervisningen kring detta område. De har många idéer och tankar om

hur de vill lägga upp läsundervisningen, men de tycker inte alltid att de hinner med det de vill och behöver göra. Exempel på sätt som individualiseringen skulle kunna genomföras är att eleverna får läsläxor anpassade efter sin egen förmåga. De behöver få en liten utmaning, men den får inte bli för stor eftersom det då kan göra att de tröttnar och inte vill läsa över huvud taget. Elever utan motivation tar inte till sig undervisningen. För att motverka problemen med läsinläringen kan läraren låta eleverna få många olika slags texter där de får utmana sin egen förmåga att läsa och tänka sig in i vad texten handlar om.

För att eleverna ska kunna ta till sig texter behövs något som fångar dem. Läraren har ett stort ansvar när det gäller att välja ut rätt sorts texter till varje enskilt barn. Detta arbete tar tid, menar bland annat Nilsson, men i slutändan gör det oftast att eleverna tycker att läsning är något positivt och därmed kan det göra att de vill fortsätta med denna sysselsättning.⁴¹ För att kunna ge eleverna en så passande bok som möjligt behöver läraren ha kännedom om vad eleverna är intresserade av. Personliga kontakter där lärare och elev vet vad de har att vänta sig av varandra är alltså av vikt för att eleverna ska få den undervisning eller de böcker de behöver för att hålla intresset uppe.

När elever läser en text sätts fantasin i deras huvuden igång och de kan se bilder utifrån vad de läst i texten. Lärarna på de olika skolorna var överens om att det är viktigt att använda sig av bilder när man läser en text, eftersom det gör att eleverna får fler sätt att ta till sig texten på än om de bara hade läst i orden som stod på sidan i boken. Det finns även negativa saker med en bild i en berättelse. Bilden kan likaväl stjälpa som hjälpa eleven i deras egen framställning av bilder i huvudet. Den kan göra så att eleverna inte arbetar upp sin egen bildframställning, eftersom det redan finns en teckning eller ett fotografi som säger hur sagans innehåll ska se ut. Detta är positivt för de elever som har svårt att fantisera, men kan hindra elever som vill göra berättelsen till "sin egen". Jag tror och hoppas dock att bilder alltid kommer att finnas med som en del av arbetet med läsinläringen, eftersom det ger ett stöd till de elever som behöver stödet. Sett till ett perspektiv utan bilder i de mest klassiska sagorna, Snövit och de sju dvärgarna, Rödluvan eller sagorna om Nalle Puh och hans vänner, för att nämna några, blir det inte samma upplevelse av sagorna om bilderna inte hade funnits. Även om eleverna kan skapa sig egna bilder är det nyttigt för dem att också få se yttre bilder. Det beror på att eleverna då kan öka sitt bildförråd, samtidigt som de får erfarenheter av bilder andra har skapat sedan förut. Lärare C menade att det kan vara bra att använda sig av bilder eftersom det ger eleverna möjlighet att spä på sitt eget bildförråd. Om eleverna får möjlighet att bredda sitt bildförråd kan de lära sig att förstå och ställa sig kritiska till bilder de kommer att få se i framtiden.

Det är intressant att lärarna ser bilderböcker och serieböcker som ett eventuellt komplement, men inte som en självklar del, till läsningen. Bilderböckerna ser de till större del som ett sätt att ta del av bilder som kan vara betydande för eleverna än vad serieböckerna kan vara. Serieböckerna anser de vara svåra att ta till sig innehållet i eftersom dessa böcker ofta är avancerade vad gäller hur de är skrivna. Serietidningar och serieböcker har framför allt under de senare åren blivit mer avancerade än vad de var när de började publiceras. Även tidningar som Bamse eller Kalle Anka, älskade av många barn, är ganska svåra att förstå, om man ska se till själva innehållet. Ser man till färger, former, med mera, är tidningarna och böckerna med dessa figurer älskade av många. För att eleverna ska förstå en text så lätt som möjligt är det därför viktigt att de får olika sorters texter att öva på, både faktatexter och krönikor likaväl som skönlitterära texter. Genom att ge eleverna förutsättningar till att förstå kan lärarna låta

---

⁴¹ Nilsson, Jan. (1991). s. 66ff

eleverna bli medvetna om vad det är de tar del av för texter. Förstår eleverna texterna, kan de även skapa sig en uppfattning om ifall de tycker att det som står i den har ett innehåll som passar dem eller ej. Innehållet i de böcker eleverna får med sig från skoltiden är det alltså viktigt att läraren ställer sig kritisk till innan böckerna lämnas ut till eleverna.

Eleverna påverkas av vad lärarna anser om de olika ämnena. Detta gäller även läsning menar bland annat lärare A. För att eleverna ska kunna lära sig att läsa på bästa sätt krävs engagemang och ett intresse från alla parter som arbetar tillsammans. Finns inte detta går det inte att få en bra lärandesituation. Därför är lärarnas intresse och kunnande en viktig del i det arbete som eleverna ska göra. Får eleverna uppmuntran och märker att läraren anser att det är lika viktigt att läsa som alla de andra ämnena i skolan kan det göra så att eleverna blir intresserade och vill lära sig att läsa. Detta är allmänt känt bland de lärare jag intervjuat, men även bland andra yrkesverksamma inom skolan. Engagemanget tar tid, men när lärarna ser glädjen hos ett barn som förstår att de kan läsa menar de att det är värt all den tid det tagit fram till det ögonblicket.

Tillgången till texter redan i tidig ålder är också en viktig del för elever som vill lära sig att läsa och skriva. Detta menar alla lärare i intervjuerna som genomfördes. Därför har även elevernas föräldrar en viktig del i det arbete som skolan bedriver. Får eleverna ta del av litteratur i sina tidiga uppväxtår har de större möjlighet att lära sig läsa på ett lätt och smidigt sätt menar lärarna jag intervjuat. Eleverna som inte haft tillgång till texter redan i de tidigaste åren får det oftare lite tuffare att knäcka läskoden och därmed också att lära sig läsa, anser lärarna i intervjuerna. Det är därför bra om eleverna får tillgång till att titta i böcker, även om de inte läser i bemärkelsen att de förstår precis vad texten handlar om och vad författaren vill säga till sina läsare. Skolan och hemmet bör samarbeta på det här stadiet för att ge eleverna stöttning och utmaning samt intresse för böcker såväl som läsning.

Att låta eleverna få ta hjälp av verktyg för att komma framåt i sitt kunskapssökande är en viktig del av undervisningen. Verktygen yttrar sig på olika sätt, genom en vuxen, antingen läraren eller någon annan, genom andra elever eller genom ett materiellt ting. Alla dessa verktyg hjälper eleverna till att förstå innehållet och den röda tråd som finns i texter eller annat som undervisningen handlar om. Genom att låta eleverna arbeta tillsammans utvecklar de även en samarbetsförmåga och en förmåga till att framföra sin egen åsikt samt att lyssna på andras åsikter i ett givet ämne. Dessa diskussioner kan genom arbetet leda till att eleverna lär sig lyssna på varandra och ta tillvara varandras styrkor samt arbeta bort de eventuella svagheter som eleverna har i sin läsning. Övning ger som bekant färdighet och detta gäller även för läsning. För att få upp läshastigheten är det viktigt att inte sluta öva för tidigt. Att se och förstå en text är viktiga delar för att eleverna ska kunna ta till sig den fortsatta undervisningen, vilken mer och mer kräver läskunnighet ju högre upp i åldrarna eleverna kommer.

Individanpassad undervisning är bra i många fall men kan även få konsekvenser som gör att eleverna inte lär sig lika bra som de skulle göra om de arbetade tillsammans. Undervisningen bör anpassas i den utsträckningen att eleverna drar nytta av att den är anpassad, men det innebär inte att eleverna får arbeta precis hur de vill med olika uppgifter. Vygotskij menade att det är bra att arbeta tillsammans med varandra för att lära sig saker. En bok kan tala om mycket, men en kamrat som man litar på kan berätta precis samma sak på ett väl så bra sätt. Det gäller därför att variera undervisningen så att alla delar av inlärningsprocessen tillfredsställs hos eleverna. Genom att blanda uppgifterna åt eleverna blir läsningen lättare och roligare än om de tvingas arbeta på samma sätt varje lektion. Undervisningen ska syfta till att

eleverna ska kunna anpassa läsningen efter textens innehåll och form, står det i Lgr11. Detta kan skolan arbeta med tillsammans med eleverna genom att låta dem göra uppgifter som tillfredsställer elevernas förmåga att ta till sig texten. Får eleverna en mångfald av litteratur att botanisera i hittar de nästan alltid någonting som de blir intresserade av. Att samarbeta med biblioteket kan vara till hjälp för läraren när det kommer till att välja ut passande litteratur till sina elever. Bibliotekarierna har ofta en ännu större kunskap om vilka böcker som kan passa vilken elev, förutsatt att elevens intressen eller sökande av kunskap är känt för dem.

För att sporra eleverna till att göra något är det nödvändigt att förklara för eleverna varför de ska göra de uppgifter de blir tilldelade. Detta menar lärare C som även anser att bilder kan vara ett bra komplement till läsningen, särskilt för de elever som har svårt för att läsa. Hon anser även att det är viktigt att hjälpa eleverna att ta reda på vad det är de har svårt för och vad de klarar av på egen hand för att de bland annat ska få flyt i läsningen. Att som lärare C arbeta med läsning i alla ämnen, även om det inte är uttalat att det är det eleverna får arbeta med, anser lärare C är bra eftersom det gör att eleverna får ta del av flera olika sorters texter där de kan diskutera och fundera över vad innehållet handlar om.

Lärare B berättar om hur hon använder sig av bilder i många av de läsövningarna hon låter eleverna arbeta med. Precis som lärare C berättar gör bilderna att eleverna får en uppfattning av vad en text handlar om. Lärare C tar upp ett exempel med barn som tittar i en bilderbok när de är riktigt små. De kan kanske inte sätta ord på vad det är de ser, men genom att en vuxen hjälper dem och förklarar vad det är som finns på bilden kan barnet få en första, tidig förståelse för vad det är de ser. Bilderna i dessa bilderböcker utvecklas senare till att bli mer och mer avancerade och till slut används de inte längre, utan då finns det endast en text där det tidigare fanns en bild. Bilden har ersatts av ett ord som beskriver det som tidigare fanns på bilden.

En fördel jag kan se med att det finns bilder eller teckningar i en bok är att elever som har svårt för att skapa sig egna bilder i sitt huvud inte behöver känna sig utanför när de hör på en saga vid hög- eller tystläsning i skolan och hemma. Elever som har svårt för att leta fram en bild eller som inte har tillgång till så många bilder kan med hjälp av bilderna till texten se hur händelseförloppet i texten gått till. De kan även få en upptakt till att skapa egna, inre, bilder av berättelsen. Därför bör inte bilderna tas bort från undervisningen alltför fort, även om de inte kan finnas med för länge heller. Det är en balansgång att gå på och det tar tid innan man som lärare har hittat den nivå som passar de elever som går i ens klass.

Pia Williams påpekar hur viktigt det är att en vuxen faktiskt är med i barnens/elevernas lärande, vare sig de lär av varandra eller av en annan vuxen. Den vuxne har en viktig del i att låta eleverna se varandras varierande tankar och åsikter om det som behandlas för stunden. ”Detta bidrar till att barn får en uppfattning om vilken mångfald av kunskap de besitter tillsammans inom ett speciellt område och vad de kan lära av varandra.”⁴² Genom att ta del av varandras erfarenheter kan människor lära sig sådant de annars kanske inte kunnat få reda på. Informationen får de antingen från varandra eller från en informativ text, varför det är en stor fördel att kunna förstå denna och därmed läsa.

---

⁴² Williams. (2006). s. 27

8. Slutsatser

Läsning är en stor del av undervisningen i skolan och av det vardagliga livet. För att eleverna på bästa sätt ska kunna ta till sig kunskaper krävs en undervisning som gör att alla elever påverkas positivt. Individanpassad undervisning är en stor del i detta arbete. Lärarna som tar vara på elevernas kunskaper och erfarenheter kan med hjälp av dessa tillsammans med eleverna skapa nya bilder och erfarenheter för eleverna som gör att de står redo för nästkommande utmaningar i framtiden.

Bilder är ett bra komplement till läsningen framför allt för de elever som ska knäcka läskoden. För att kunna skapa egna bilder i sitt huvud behöver eleverna få ta del av andras redan skapade bilder. Detta slår lärarna fast under de intervjuer som genomfördes för denna studie.

Undervisningen bör individualiseras så långt det är möjligt för att eleverna ska få den bästa förutsättningen för sin utbildning. Genom att de får individanpassad undervisning kan eleverna ta del av innehållet på sina egna villkor och efter sin egen förutsättning. Detta är något som har framkommit genom detta arbete och som gör att arbetet har fått en didaktisk relevans. Har lärarna inte koll på hur de ska individanpassa undervisningen kan de heller inte erbjuda eleverna den undervisning som dessa behöver för att ta till sig kunskaperna på det sätt som är bäst för dem.

Lärarna är under intervjuerna överens om att all sorts läsning är bra läsning för att eleverna ska få så mycket övning och för att de ska bli så duktiga läsare som möjligt. Det räcker inte att de endast läser en sorts böcker för att de ska bli riktigt duktiga läsare, variation är viktigt. Lärare A menar att även föräldrarna bör vara delaktiga i att hjälpa eleverna till att bli läsare. Genom att tillsammans med skolan låta eleverna läsa varierat, mycket och ofta, samt att ge dem frågor på det de läst kan en fördjupad förståelse för innehållet väckas. Undervisningen ska syfta till att eleverna blir goda läsare och till att de tycker att det är roligt att läsa. Detta anser lärarna i intervjuerna är viktigt att tänka på när de ska undervisa om läsning. Att variera läsningen så att eleverna inte enbart läser tyst och ensamma är ett arbetssätt för att eleverna inte ska tycka att läsningen blir tråkig. Ett annat är att läsa högt för hela klassen eller för eleverna när de sitter i mindre grupper. Diskussioner kring vad texten handlat om är ytterligare ett sätt att få eleverna medvetna om innehållet och hur detta kan tolkas på olika sätt beroende av vilka värderingar och förkunskaper man har som människa.

Tillgången till litteratur av olika slag och till läsning är en viktig del för eleverna när de ska lära sig att läsa. Arbetet med att lära sig läsa kan starta redan i väldigt tidiga år. Barn är nyfikna till sin natur och vill lära sig så mycket som de bara kan. Att ta tillvara den delen av barnets sinne är till stor nytta när det gäller att arbeta med läsning.

Bilderna kan vara till hjälp för de elever som har svårt för att läsa. De kan ge ett stöd som eleverna annars inte skulle sakna. Elever med lässvårigheter kan genom bilderna få hjälp till att se den röda tråd som ska finnas i varje saga eller berättelse. När en bild visas ges eleverna en möjlighet att ta del av en annan persons visualisering av den givna texten. Detta kan dock vara både positivt och negativt, eftersom de givna bilderna gör att eleverna inte behöver tänka sig in i hur figurerna ser ut i berättelsen i samma utsträckning som de hade fått göra om det inte hade funnits några bilder att ta del av. Den positiva sidan med bilderna är att de gör så att eleverna får en hjälp till att senare skapa sig egna bilder.

Bilders påverkan på eleverna när de ska lära sig läsa är av stor vikt kan vi tillsammans med lärare A, B, C och D konstatera. Bilderna påverkar elevernas förmåga att knäcka läskoden, men precis som lärarna påpekar, kan det vara svårt att veta exakt vad och hur eleverna påverkas av dem.

För att undervisningen ska bli så givande som möjligt för alla parter är menar lärare och forskare att det är nödvändigt att individanpassa undervisningen. Detta kan ske genom att eleverna får möjlighet att ta del av bilder i en bok eller att de får texten visualiserad för sig på andra sätt. Bilder kan vara av vikt särskilt för de elever som har svårt att ta till sig innehållet i texten, men även för de elever som redan knäckt läskoden är bilder av stor vikt.

Teorierna är många, och de kommer antagligen också att bli fler, men jag hoppas att denna uppsats har givit en liten inblick i hur några lärare tänker kring läsinläringen och hur de yttre bilderna påverkar elevernas förmåga att knäcka den kod som gör att de kan lära sig läsa. Min förhoppning är även att det arbete som lärare gör tillsammans med eleverna i sina klasser kommer att få dem intresserade och tycka att det är roligt och givande att läsa. Först när läsningen blir rolig kan eleverna ta till sig texten och göra den till sin egen. Bilderna är ett komplement till texten som gör att eleverna får hjälp med att skapa sig egna bilder och utveckla sin fantasi. De kan hjälpa eleverna att knäcka läskoden och förstå innehållet i en text, men även att utveckla en fantasi och därmed inre bilder som de kan ha nytta av i framtiden när de ska läsa. Individualiseringen av undervisningen är en viktig faktor i detta arbete, och gör att eleverna kan ta till sig och göra texten till sin egen. Därför bör undervisningen individanpassas, den bör innehålla bilder som gör att eleverna står rustade för framtiden och den bör göras tillgänglig för alla elever. Även om eleverna har svårt att ta till sig texten på det sätt som anses vara traditionellt finns det alltid läromedel och kunskaper som gör att även dessa elever kan lära sig att läsa. Bilder är ett av dessa sätt. Det kan lärarna jag intervjuat slå fast.

Denna uppsats ger en inblick i hur lärare i olika årskurser tänker kring läsning och hur bilder kan användas för att hjälpa deras elever att knäcka läskoden. Forskningsläget pekar på att individualiseringen av undervisningen har en stor del i det arbete som gör att eleverna lär sig att läsa. Eleverna behöver få texter som intresserar och inspirerar dem att läsa mer även fortsättningsvis. I detta läge menar lärarna, precis som forskarna, att lärarna har en viktig uppgift vad gäller att ta fram bra texter som passar eleverna, samt att förmedla en känsla av att det är lustfyllt att läsa. Om läraren lyckas med detta finns det förutsättningar för eleverna att lära sig läsa.

Referenslista

Chambers, Aidan. (2011). *Böcker inom och omkring oss*. X Publishing AB.

Claesson, Silwa. (2007). *Spår av teorier i praktiken – några skolexempel*. Lund: Studentlitteratur

Dahlgren, Gösta, Gustafsson, Karin, Mellgren, Elisabeth, Olsson Lars-Erik (LEO). (1993). *Barn upptäcker skriftspråket*. Stockholm: Liber utbildning

Ekström, Susanna och Isaksson, Britt. (1997). *Bildglädje & läslust*. Stockholm: En bok för alla

Esaiasson, Peter, Gilljam, Mikael, Oscarsson, Henrik, Wängnerud, Lena. (2007). *Metodpraktikan – konsten att studera samhälle, individ och marknad*. Tredje upplagan. Stockholm: Norstedts Juridik

Kvale, Steinar och Brinkmann, Svend. (2009). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur

Lgr11. www.skolverket.se hämtat 2011-11-20

Ljungström, Viveka och Hansson, Catharina. (2006). *Boken om läsning. En handbok om barns språk- och läsutveckling*. Stockholm: Barnens bokklubb

Lundberg, Ingvar och Herrlin, Katarina. (2005). *God läsutveckling: Kartläggning och övningar*. Stockholm: Natur och Kultur

Nilsson, Jan. (1991). ”Fånga läslusten! Fånga skrivglädjen!” i Nilsson, Jan och Nilsson, Ulf. *Fånga läslusten! En samling artiklar*. Ronneby: Nilsson & Nilsson

Strandberg, Leif. (2006). *Vygotskij i praktiken. Bland plugghästar och fuskklappar*. Stockholm: Norstedts Akademiska Förlag

Stukát, Staffan. (2005). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur

Säljö, Roger. (2000). *Lärande i praktiken – ett sociokulturellt perspektiv*. Stockholm: Norstedts akademiska förlag

Vygotskij, Lev. S. (1934/1999). *Tänkande och språk*. Göteborg: Bokförlaget Daidalos AB

Williams, Pia. (2006). *När barn lär av varandra – samlärande i praktiken*. Stockholm: Liber

Intervjuer

Intervju lärare A 2011-12-02 ljudinspelning och transkribering

Intervju lärare B 2011-12-02 ljudinspelning och transkribering

Intervju lärare C 2011-11-24 ljudinspelning och transkribering

Intervju lärare D 2011-12-14 ljudinspelning och transkribering

Bilaga

Intervjufrågor till yrkesverksamma pedagoger

Inledande frågor:

Vad tänker du på när du hör ordet läsning?

Vad är läsning för dig?

Vad är läsning för dina elever?

Strukturen:

Arbetar ni med läsinlärning på ett *strukturerat* sätt i din årskurs? (D.v.s. att det finns särskild tid avsatt för lästräning inom lektionsramarna på schemat.)

Om ja: *hur* arbetar ni med läsinlärningen och *hur ofta* arbetar ni med läsning/lästräning på ett strukturerat sätt?

Om nej: varför?

Arbetslaget:

Arbetar ni gemensamt i arbetslaget kring läsinlärning?

På vilket sätt?

Finns det planeringstid avsatt för just läsinlärning?

Bilder:

Vad anser du om att integrera bilder i läsinlärningen? (T.ex. bilderböcker, mm.)

Hur tror du att bilderna påverkar elevernas förmåga att knäcka läskoden?

Hur tror du att bilderna påverkar eleverna när de läser överlag?

Hur vet du att de läser?

Om eleverna läser en seriebok, hur vet du att de har knäckt läskoden, och inte ”bara”

Serieläsningskoden, d.v.s. att eleverna kan sluta sig till vad som står i pratbubblorna utifrån vad de ser på bilderna?

Använder du dig av bilder/foton/teckningar i samband med lästräning? På vilket sätt och varför?

Om nej: varför inte?

Legala ramarna:

Vet du vad det står i Lgr 11 om läsinlärningen?

Om ja: hur skulle du förklara det som står där?

Avslutande frågor:

Hur tror du att eleverna påverkas av lärarens syn på läsning?

Vad anser du är det viktiga att tänka på när man som lärare ska arbeta med läsinlärning/lästräning tillsammans med eleverna?

När kan eleverna läsa? Hur vet vi att de kan läsa?

Är det något mer som du vill ta upp vad gäller läsinlärning eller hur bilder kan påverka denna, som vi inte pratat om redan?

Tack!